



Õiguskantsler

Esimees Märt Rask
Riigikohus
info@riigikohus.ee

Teie 20.02.2013 nr 4-3-16-13
Õiguskantsler 8.03.2013 nr 9-2/130326/1301173

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses
Kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse § 56 lg 1 ja lisa 1**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-5-13 (maa- ja ringkonnakohtus tsiviilasi nr 2-10-66775) arvamust 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lg 1 ja lisa 1 sätete põhiseaduspärasuse kohta, mis koostoimes nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni hagiavalduselt 100 000 krooni.

Tutvusin Tallinna Ringkonnakohtu 19.02.2013 määrusega nr 2-10-66775 ning elektroonilise kohtuinfosüsteemi (KIS) vahendusel tsiviilasja muude materjalidega ja **leian, et põhiseaduse § 15 lg 1 lausega 1 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas hagi esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni tasuda hagiavalduselt riigilõivuna 100 000 krooni.**

Selgitan oma seisukohti alljärgnevalt. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2009 kuni 31.12.2010)

„§ 56. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---]

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIILKOHTUMENETLUSES (KROONIDES)“

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
1 500 000	
2 000 000	100 000

”

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

II Õiguskantsleri seisukoht

1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Tsiviilasjas nr 2-10-66775 tasus hageja Harju Maakohtule 29.12.2010 esitatud 1 733 405,47 krooni suuruse kahjuhüvitusnõude hagilt 31.01.2011 riigilõivu summas 6391,16 eurot (vastab 100 000 kroonile).

2. Hageja esitas 13.08.2012 maakohtule taotluse enamtasutud riigilõivu tagastamiseks. Hageja palus jätta kohaldamata hagi esitamise ajal 29.12.2010 kehtinud RLS sätte ja algatada põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus. Harju Maakohus jättis hageja taotluse 18.10.2012 määrusega rahuldamata.

3. Hageja vaidlustas Harju Maakohtu 18.08.2012 määruse. Määruskaebuse läbivaatamise tulemusel rahuldab Tallinna Ringkonnakohus 19.02.2013 määrusega hageja taotluse ning algatas käesoleva põhiseaduslikkus järelevalve menetluse.¹

4. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav.² Mittelubatava hagi või kaebuse menetlemine võrdub kohtu omaalgatusega ja peaks olema välistatud, mistõttu peaks olema välistatud ka mittelubatava hagi või kaebuse kohtumenetlusest välja kasvanud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus (tingimusel, et hagi või kaebus oli mittelubatav selle esitamise ajal kehtinud kohtumenetluse seadustiku järgi).³ Lisaks tuleb normi asjassepuutuvuse üle otsustamisel hinnata, kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusvastaseks tunnistatud normi.⁴

5. Hageja esitas taotluse enammaksutud riigilõivu tagastamiseks 13.08.2012 enne põhivaidluses otsuse tegemist 30.10.2012. Harju Maakohus lahendas riigilõivu tagastamise taotluse 18.08.2012 määrusega. Hageja kasutas seadusega antud õigust vaidlustada Harju Maakohtu 18.08.2012 määrus riigilõivu tagastamata jätmise kohta ringkonnakohtus.

6. Riigikohus on märkinud, et kuigi hagejal on kohtusse pöördumisel võimalik jätta riigilõiv tasumata ning vaidlustada selle tulemusel hagiavaldus läbi vaatamata jätmise, riskiks hageja sellisel juhul sellega, et kohus jätab tema asja läbi vaatamata ning väidetavad õigused võivad jäävad kaitseta.⁵ Riigikohus on samas kinnitanud, et kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivu tasumist, lõivu suurusega ei nõustu, kuid maksab lõivu menetluse jätkumise huvides ära, saab ta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 150 lg 1 p 1 ja lg 4 alusel nõuda enammakstud riigilõivusumma tagastamist ja põhiseaduse (PS) § 15 lg 1 alusel kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist.⁶

¹ Samas määras ringkonnakohus põhiseaduspärase riigilõivu suuruseks kuni 31.12.2008 kehtinud RLS järgi 3 307, 43 eurot (vastab 51 750 kroonile), viitega RKÜKo 07.05.2012 nr [3-3-1-22-11](#) (p 31–34).

² RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus – kommenteeritud väljaanne; § 15, [kommentaari 4.1.3.3](#).

⁴ RKPJKo 31.03.2011, nr [3-4-1-19-10](#), p 23.

⁵ RKPJKo 05.03.2013 nr [3-4-1-29-12](#), p 22.

⁶ Vt ka RKÜKo 12.04.2011 nr [3-2-1-62-10](#), p 28.

7. Seega on Tallinna Ringkonnakohtu algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus lubatav ning 19.02.2013 määruses kohaldamata jäetud RLS sätted asjassepuutuvad.

2. Normikontrolli põhjendatus, asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

8. Minu hinnangul oli **01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud RLS § 56 lg 1 ja lisa 1** koostoimes kehtinud regulatsioon, mille kohaselt tuli tasuda 1 733 405,47 krooni (vastab 110 748,80 eurole) maksva **hagi esitamiseks riigilõivu 100 000 krooni** (vastab 6 391,16 eurole), **ülemäära kõrge piirang kohtusse pöördumiseks**.

9. Asusin 2010. aastal kehtinud riigilõivude kohta hinnangut andes seisukohale, et haldusasjades olid apellatsioonkaebuse esitamiseks nõutavad riigilõivud 15 000 ja 37 307,85 krooni (vastavalt 961,53 ja 2 199,22 eurot)⁷ ja tsiviilasjas hagi esitamiseks nõutav riigilõiv 75 000 krooni (vastab 4 793,37 eurole)⁸ ülemäära kõrged. 2011. aastal kehtinud riigilõivude kohta asusin seisukohale, et tsiviilasjas hagi esitamisel nõutavad riigilõivud 3 195,58 eurot⁹, 4 473,81 eurot¹⁰, 4 793,37 eurot¹¹ ja 6 391,16 eurot¹² ning apellatsioonkaebuse esitamiseks nõutav riigilõiv 5 432,49 eurot¹³ olid ülemäära kõrged. 2012. aastal kehtinud riigilõivude kohta asusin seisukohale, et ülemäära kõrge oli haldusasjas tasuda tulev riigilõiv 5 485,18 eurot,¹⁴ tsiviilasjas apellatsioonkaebuselt tasuda tulevad riigilõivud 3 195,58 eurot¹⁵, 4 154,25 eurot¹⁶, 4 473,81 eurot¹⁷ ja 4 793,37 eurot¹⁸ ning hagi esitamiseks nõutud riigilõiv 4 154,25 eurot¹⁹.

10. Võrreldes praegu kehtiva riigilõivuseaduse redaktsiooniga, mis näeb hagihinna 110 748,80 eurot (vastab 1 733 405,47 kroonile) puhul ette riigilõivu täismäära 1 500 eurot (e-toimiku kaudu esitamisel 1 300 eurot), on 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivu määra vahe *ca* neljakordne. Võrreldes enne 01.01.2009 toimunud riigilõivude tõstmist kehtinud riigilõivu summaga on vahe *ca* kahekordne. Eeltoodud asjaoludel langeb ära vajadus esitada põhjalikum analüüs **hagilt riigilõivuna 6 391,16 euro** nõudmise **põhiseadusvastasuse** kohta.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsler ülesannetes

⁷ Õiguskantsleri 16.08.2011 arvamused Riigikohtule, kirjad nr [9-2/111079/1104120](#) ja [9-2/111081/1104121](#).

⁸ Õiguskantsleri 30.01.2013 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/130132/1305764](#).

⁹ Õiguskantsleri 02.01.2013 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121678/1305764](#).

¹⁰ Õiguskantsleri 17.12.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121630/1205745](#).

¹¹ Õiguskantsleri 27.11.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121530/1205421](#).

¹² Õiguskantsleri 14.12.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121621/1205726](#).

¹³ Õiguskantsleri 10.04.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/120407/1201675](#).

¹⁴ Õiguskantsleri 13.09.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121225/1204267](#).

¹⁵ Vt allmärkus 9.

¹⁶ Õiguskantsleri 17.12.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121622/1205735](#).

¹⁷ Õiguskantsleri 27.08.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121137/1203938](#).

¹⁸ Õiguskantsleri 27.08.2012 arvamus Riigikohtule, kiri nr [9-2/121138/1203939](#).

¹⁹ Vt allmärkus 10.